

LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMAS DEPUTĀTS

Jēkaba iela 11, Rīga, LV-1811 • Tālrunis: 6708 7321 • Fakss: 6708 7100 • E-pasts: saeima@saeima.lv

Saeimas deputāta Andreja Judina

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Pie Parlamentārās izmeklēšanas komisijas par valsts nozagšanas pazīmēm un pirmstiesas izmeklēšanas kvalitāti kriminālprocesā Nr.16870000911 galaziņojuma

[1] Pēc iepazīšanās ar parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojuma projektu, es iesniedzu 71 priekšlikumu tā labošanai un pilnveidošanai, un, lai arī atsevišķi mani priekšlikumi tika ņemti vērā, lielākā daļa no tiem tika ignorēti un nav iekļauti galaziņojumā.

Galaziņojumam iesniegtās Atsevišķās domas sevī ietver manis piedāvātos, bet komisijas vairākuma (I. Sudrabas, M. Šica, I. Pimenova, A. Mežuļa) noraidītos priekšlikumus komisijas galaziņojumam, kā arī secinājumus, ko esmu izdarījis parlamentārās izmeklēšanas gaitā.

[2] Galaziņojuma projekta apspriešanas laikā man ir izdevies panākt, ka arī I. Sudraba, M. Šics, I. Pimenovs, A. Mežulis, kuri parlamentārās izmeklēšanas laikā lielākoties nepiekrita manis izteiktajiem secinājumiem, atbalstīja atsevišķus no manis iesniegtajiem priekšlikumiem. Galaziņojumā, piemēram, ir iekļauti šādi secinājumi:

1. Valsts sagrābšana un tās centieni ir ne tikai morāli un politiski nosodāmi, bet arī var tikt sodīti saskaņā ar Krimināllikuma un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normām, konstatējot minētajos normatīvajos aktos paredzēto nodarījumu sastāvu (galaziņojuma 3.2.14. punkts);

2. KNAB sadarbība, tajā skaitā savstarpēja informācijas apmaiņa ar citām izmeklēšanas un uzraudzības iestādēm (Drošības policiju, Satversmes aizsardzības biroju, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu, Valsts ieņēmumu dienestu) nav notikusi vai ir notikusi nepietiekamā apmērā, kas, iespējams, ir ietekmējis pierādījumu bāzi un bijis viens no iemesliem Kriminālprocesa izbeigšanai pirmstiesas izmeklēšanas laikā (galaziņojuma 4.2.9. punkts);

3. Iepazīstoties ar Kriminālprocesa materiāliem un Operatīvās lietas materiāliem, Komisijai nav pamata apšaubīt, ka publiskotās *Rīdzenes sarunas* veido daļu no Kriminālprocesa materiāliem un Operatīvās lietas materiāliem (galaziņojuma 5.2.1. punkts).

Daļēji tika akceptēts arī mans priekšlikums par nepieciešamību paredzēt atbildību par prettiesisku masu saziņas līdzekļu ietekmēšanu un apzināti maldinošas un patiesībai neatbilstošas informācijas paušanu masu saziņas līdzekļos nolūkā manipulēt ar sabiedrisko viedokli (sk. 7.2.1. galaziņojuma punktu).

[3] Sagatavotais un ar parlamentārās izmeklēšanas komisijas deputātu vairākumu apstiprinātais galaziņojums kopumā ir vērtējams kā zemas kvalitātes dokuments, kas nesniedz atbildes uz jautājumiem, kas tika formulēti, lemjot par parlamentārās izmeklēšanas komisijas izveidi. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas deputāti (I. Sudraba, M. Šics, A. Mežulis, I. Pimenovs) izvairās no skaidru atbilžu sniegšanas par valsts sagrābšanas pazīmju konstatēšanu to personu darbībās, par kurām sabiedrība uzzināja no publicētajām *Rīdzenes sarunām*, kā arī izdara ļoti vispārīgus secinājumus par faktoriem, kas traucēja kriminālprocesa Nr. 16870000911 izmeklēšanu.

[4] Patiesībai neatbilst komisijas galaziņojuma 4.1.1. punktā iekļautais atzinums. Ar kriminālprocesa Nr. 16870000911 un operatīvās izstrādes lietas materiāliem nav iepazīlušies visi parlamentārās izmeklēšanas komisijas deputāti. I. Sudrabai nav bijusi iespēja iepazīties ar operatīvās izstrādes lietas materiāliem, savukārt I. Pimenovs 18. septembra sēdē, atbildot A. Judinam, norādīja: "*Mani interesē vairāk operatīvā lieta nekā krimināllieta, jo es domāju, ka krimināllietu jūs komisijas vārdā papētīsiet vēl labāk par mani. Es pilnīgi jums uzticos. [..] Tas nav mans pienākums – lasīt krimināllietu.[..].*"

[5] Aizbildinoties ar nevainīguma prezumpcijas principu, parlamentārās izmeklēšanas komisija nepamatoti izvairījies no tādu faktu analīzes, kas norāda uz *Rīdzenes sarunu* dalībnieku centieniem izmantot politisko varu un ietekmi nolūkā gūt labumu sev un pietuvinātām personām. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas darbs nav atzīstams par kriminālprocesiālu darbību un kriminālprocesa izbeigšanas fakts nedrīkstēja

būt par šķērsli *Rīdzenes sarunu* dalībnieku darbību izvērtēšanai, lai noskaidrotu, vai viņu rīcībā ir konstatējamas valsts sagrābšanas pazīmes.

Parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojumā atspoguļotais viedoklis par valsts sagrābšanas būtību un nevainīguma prezumpcijas nozīmi parlamentārajā izmeklēšanā ir pretrunīgs. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojuma 3.2.2. punktā ir atzīts, ka “valsts sagrābšana” nav juridisks (tostarp – krimināltiesisks) jēdziens. Savukārt galaziņojumā vairākkārt pieminētais un Kriminālprocesa likuma (KPL) 19. pantā nostiprinātais nevainīguma prezumpcijas princips nepamatoti tika izmantots kā aizbildinājums, lai nenosauktu, kuru personu un kādas konkrētas darbības satur valsts sagrābšanas pazīmes.

[6] Nevaru piekrist parlamentārās izmeklēšanas komisijas ierosinājumam Ģenerālprokuratūrai veidot atsevišķu komisiju un veikt resorisko pārbaudi, lai pārbaudītu kriminālprocesa Nr. 16870000911 uzsākšanas pamatojumu un pirmstiesas izmeklēšanas gaitu, izdarot secinājumus par attiecīgo amatpersonu rīcību un iespējamo atbildību (sk. galaziņojuma 4.2.7. punktu). Ģenerālprokuratūras prokurori ir veikuši likumā paredzēto kontroli par KNAB veiktajiem darbiem operatīvās izstrādes laikā, kā arī ir veikuši izmeklēšanas uzraudzību kriminālprocesā Nr. 16870000911; ģenerālprokurors Ē. Kalnmeiers un citi ģenerālprokuratūras prokurori vairākkārt pauduši viedokļus, tajā skaitā piedaloties parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdēs, ka prokuratūra nevainojami pildījusi savas funkcijas analizējamajā kriminālprocesā. Ievērojot šos apstākļus, nav pamata uzskatīt, ka resoriskā pārbaude varētu nodrošināt objektīvu faktu analīzi, tajā skaitā izvērtējot pašas prokuratūras neizdarības kriminālprocesā Nr. 16870000911.

[7] Nevaru piekrist parlamentārās izmeklēšanas komisijas atzinumiem par nepieļaujāmību publiskot krimināllietu materiālus. Par nepamatotu uzskatu galaziņojuma 4.2.8. punktā formulētos secinājumus, proti, ka “*saskaņā ar likumu tiesības iepazīties ar Kriminālprocesa materiāliem jau ir noteiktam personu lokam – Komisijas deputātiem, personām, kuras veic zinātnisko darbību, kā arī tiesu, prokuratūru un izmeklēšanas iestāžu darbiniekiem (Kriminālprocesa likuma 375. panta otrā daļa). Šāds personu loka ierobežojums ir attaisnojams, jo krimināllietas materiāli ir specifiski un tos ir jāspēj vērtēt profesionāli kritiski. Krimināllietu materiālos tiek fiksēta arī personu privātā dzīve, kuras nepamatota publiskošana rada cilvēktiesību pārkāpumu. Ar materiālu publicēšanu var tikt nepamatoti kultivēts viedoklis par personu vainu, un tas var būt iemesls attiecīgajām personām izvirzīt prasības pret valsti par nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpšanu.*”

[8] Nenoliedzot nepieciešamību aizsargāt personu intereses un nepieļaut cilvēktiesību pārkāpumus, nepiekrītu viedoklim, ka kriminālprocesu materiālu publiskošana obligāti radīs parlamentārās izmeklēšanas galaziņojuma 4.2.8. punktā minētos riskus. Normatīvajos aktos ir jāparedz iespēja publicēt atsevišķus krimināllietu materiālus, ja tas ir svarīgi sabiedrības interešu aizsardzībai, pirms materiālu publicēšanas veicot darbības, lai nepieļautu tādas informācijas publiskošanu, kas var radīt personu interešu apdraudējumu. Ierosinājums paredzēt normatīvajos aktos iespēju publiskot krimināllietā esošos materiālus nav saprotams kā obligāta darbība pēc kriminālprocesa pabeigšanas, kā arī nenozīmē visu krimināllietas materiālu publiskošanu.

[9] Sabiedrības interesēm neatbilst informācijas par koruptīvu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu noslepenošana un nepieejamība, kas pamatota ar faktu, ka saskaņā ar Krimināllikuma (KL) 56. pantu ir iestājies kriminālatbildības noilgums un persona nevar tikt saukta pie atbildības par izdarīto nodarījumu. Tāpat tiesībaizsardzības institūciju nespēja konstatēt un pierādīt visas amatnozieguma sastāva pazīmes (piemēram, nodarījuma subjektīvo pusi) nedrīkst būt par šķērslī sabiedrības informēšanai par personas rīcību.

[10] Kategoriski nepiekrītu parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojuma 4.2.10. punktā paustajam, no kura izriet, ka Valsts kontrole ir pamatoti atteikusi KNAB atbalstu krimināllietas izmeklēšanā un nav veikusi valsts revīziju uzņēmumā *airBaltic*, ko KNAB četras reizes divu gadu laikā lūdza veikt I. Sudrabas vadītajai Valsts kontrolei.

[11] Nepiekrītu parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojuma 6.2.3. punktā paustajam, ka saistībā ar kriminālprocesa materiāliem un iegūto informāciju, nav konstatēti konkrēti apdraudējumi cilvēkiem un videi. Parlamentārās izmeklēšanas komisijā jautājums par cilvēku un vides apdraudējumu netika skatīts. Ņemot vērā krimināllietā esošo informāciju, kā arī faktu, ka valsts sagrašanās procesā lēmumu pieņemšana notiek, balstoties uz atsevišķu personu mantiskajām interesēm, parlamentārajai izmeklēšanas komisijai bija gan uzdevums, gan arī iemesls pievērst uzmanību jautājumiem, kas saistīti ar tādu lēmumu pieņemšanu, kas apdraud vai var apdraudēt atsevišķu cilvēku, sabiedrības, kā arī vides intereses, piemēram, minerālmēslu termināļa izveide Kundziņsalā. Parlamentārā izmeklēšanas komisija šo uzdevumu nav izpildījusi un minētos jautājumus nav analizējusi.

Lai arī parlamentārās izmeklēšanas laikā nav veikta atkārtota minerālmēslu termināļa izveides Kundziņsalā ietekmes uz vidi novērtēšana, krimināllietā esošā informācija liek pamatu bažām, ka konkrētā projekta izstrāde balstījās uz atsevišķu

personu, nevis sabiedrības vai vides interesēm.

[12] Nepiekrītu galaziņojuma punktos 7.2.2. un 7.2.3. atzītajam, ka parlamentārās izmeklēšanas komisijas darba laikā nav konstatēts, ka būtu notikusi AS “Diena” patieso īpašnieku vai patieso labuma guvēju slēpšana ar mērķi prettiesiski manipulēt ar sabiedrisko domu un arī būtu notikuši konkrēti faktiski laikraksta “Diena” redakcionālās neatkarības apdraudējumi, prettiesiska šā laikraksta rakstu satura ietekmēšana vai cita veida manipulācijas ar sabiedrisko viedokli, izmantojot laikrakstu “Diena”. Parlamentārās izmeklēšanas komisijai ir bijis pamats konstatēt minētos faktus ne tikai no analizējamās krimināllietas materiāliem, bet arī no paskaidrojumiem, kurus sniegušas uz komisijas sēdēm uzaicinātās personas (A. Rožukalne, G. Bojārs, N. Ločmele, U. Salmiņš).

[13] Parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojumā nav iekļauts atzinums, kas nepārprotami norādītu, ka komisija ir konstatējusi, ka valsts sagrābšana ir ne tikai akadēmiskajā vidē izmantojams jēdziens, bet arī reāla parādība Latvijā, un *Rīdzenes sarunās* minētie fakti tieši norāda uz valsts sagrābšanas centieniem.

[14] Parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojuma 1.3.3. punktā ir norādīts, ka parlamentārā izmeklēšanas komisija savā darbībā vadās pēc *neitralitātes un objektivitātes principa*. Jāatzīst, ka šis princips komisijas darbā ne vienmēr tika ievērots. Komisijas vadītāja I. Sudraba ir persona, kura tika minēta *Rīdzenes sarunās* kā “kaimiņzemei tīkama premjera amata kandidāte”, bet izmeklēšanas gaitā atklājās I. Sudrabas vadītās Valsts kontroles vairākkārtēja atteikšanās sniegt atbalstu KNAB ar *Rīdzenes sarunām* saistīto lietu izmeklēšanā. Bažas radīja arī publiski zināmā I. Sudrabas saikne ar A. Šleseru. Saikne ar A. Šleseru ir arī deputātam A. Mežulim, kurš ir bijis A. Šlesera vadītas partijas LPP/LC biedrs. Ir zināms, ka deputāta M. Šica balsojumu komisijā ietekmēja ne tikai viņa paša pārliecība, bet arī nepieciešamība ievērot Latvijas Reģionu apvienības frakcijas vadītājas N. Kleinbergas norādījumus, kas raisīja šaubas par vārdos nenosauktiem LRA ietekmes avotiem. I. Pimenovs, pārstāvot partiju Saskaņa, vairākkārt ir vilcis paralēles starp *Rīdzenes sarunām* un Koalīcijas padomes sēdēm, kas acīmredzami tika darīts, lai attaisnotu viņa frakcijas vadītāja J. Urbanoviča *Rīdzenes viesnīcas* apmeklēšanu un līdzdalību sarunās ar A. Šleseru un A. Lembergu.

Atbilstoši Parlamentārās izmeklēšanas komisiju likuma 8. panta pirmajai daļai, pēc parlamentārās izmeklēšanas komisijas motivēta ierosinājuma ģenerālprokurors nekavējoties norīko vienu vai vairākus prokurus piedalīties parlamentārās izmeklēšanas komisijas darbā. Ģenerālprokurors Ē. Kalnmeiers daļbai parlamentārajā izmeklēšanas komisijā norīkoja Krimināltiesiskā departamenta Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļas

prokuroru M. Leju, kurš bija arī kriminālprocesa Nr. 16870000911 izmeklēšanu uzraugošais prokurors un kurš 2015. gada 10. septembrī pieņēma lēmumu par kriminālprocesa Nr. 16870000911 izbeigšanu daļā (https://www.knab.gov.lv/upload/knab_lemums_2015.pdf), kā arī 2016. gada 12. decembrī ir piekritis kriminālprocesa Nr. 16870000911 izbeigšanai (https://www.knab.gov.lv/upload/knab_lemums_2016.pdf). Prokurora M. Lejas duālā loma – prokurora, kurš uzraudzīja izmeklēšanu analizējamajā procesā un prokurora, kuram ir uzdevums pārbaudīt, vai parlamentārās izmeklēšanas komisijas rīcībā esošā informācija neietver ziņas par izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem – neveicināja objektīvu prokuratūras rīcības izvērtēšanu parlamentārās izmeklēšanas gaitā. Piedaloties parlamentārās izmeklēšanas komisijas darbā kā ģenerālprokuratūras norīkotajam prokuroram, un vērtējot tā kriminālprocesa kvalitāti, kurā viņš arī uzraudzīja izmeklēšanu, prokurors M. Leja faktiski tika nostādīts interešu konflikta situācijā.

[15] Galaziņojuma 1.3.5. punktā tika norādīts, ka parlamentārā izmeklēšanas komisija savā darbībā vadās pēc *atklātības un informācijas pieejamības principa*. Minētais princips parlamentārās komisijas darbā ne vienmēr tika ievērots. Pēc I. Sudrabas ierosinājuma un ar deputātu M. Šica, A. Mežuļa un I. Pimenova atbalstu vairākas komisijas sēdes bez vajadzības tika noteiktas kā slēgtas un tajās paustais bez iemesla padarīts par ierobežotas pieejamības informāciju. I. Sudraba, M. Šics, A. Mežulis un I. Pimenovs, kuri veido parlamentārās komisijas vairākumu, noraidīja arī manus vairākkārtējos ierosinājumus publiskot slēgto komisijas sēžu protokolus un stenogrammas. I. Sudrabas, M. Šica, A. Mežuļa un I. Pimenova atteikums noņemt parlamentārās komisijas protokolus ierobežotas pieejamības informācijas statusu liegusi iespēju izmantot parlamentārās izmeklēšanas komisijas galaziņojumā, kā arī deputātu atsevišķās domās J. Strīķes, J. Juraša, Ē. Kalnmeiera, J. Streļčenoka un I. Jurčas paskaidrojumos esošo informāciju.

[16] Nepiekrītu galaziņojuma 2.1.2. punktā paustajam apgalvojumam, ka parlamentārā izmeklēšanas komisija tika izveidota, jo sabiedrība negatīvi reaģēja uz *Rīdzenes sarunu* saturu. Jāatzīst, ka parlamentārās izmeklēšanas komisija tika izveidota, jo publiskotās *Rīdzenes sarunas* nepārprotami ir norādījušas uz valsts sagrābšanas pazīmēm, savukārt 2011. gadā uzsāktais kriminālprocess, kā arī no tā atsevišķajā lietvedībā izdalītie kriminālprocesi tika izbeigti, neuzrādot *Rīdzenes sarunu* dalībniekiem apsūdzības, kas radīja pamatotas šaubas par kriminālprocesa izmeklēšanu un prokurora uzraudzību kriminālprocesā, kā arī nevēlēšanos turpināt kriminālprocesu un nodot to tiesai.

[17] Lai varētu konstatēt valsts sagrābšanas pazīmes personu nodarījumus, kā arī, ņemot vērā, ka šis jēdziens līdz šim netika lietots Latvijas normatīvajos aktos, ir svarīgi to

definēt un raksturot. Valsts sagrābšana ir sistēmiskas politiskās korupcijas izpausme – nelegitīma ietekme uz demokrātiskiem procesiem, manipulācijas ar rīcībpolitikām, institūcijām un procedūrām, ko veic politisko lēmumu pieņēmēji, ļaunprātīgi izmantojot savu stāvokli, lai iegūtu, vairotu un saglabātu varu, statusu, materiālos u.c. labumus. Sākotnējā posmā tā izpaužas kā politiskās varas izmantošana ar nolūku gūt materiālus labumus un var tikt kvalificēta kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, par kuru iesaistītās amatpersonas var tikt sauktas pie administratīvās vai kriminālatbildības. Valstij nereaģējot uz šādiem nodarījumiem, korumpētās personas parasti veic darbības, lai iegūtu papildus iespējas gūt labumus, izmantojot dienesta stāvokli; veido noziedzīgas grupas šo mērķu sasniegšanai, koordinē darbības ar citām līdzīgām noziedzīgām struktūrām; veic darbības, lai neitralizētu tiesību aizsardzības institūciju spēju reaģēt uz koruptīvajiem nodarījumiem; iefiltrē sev lojālos cilvēkus institūcijās un organizācijās, šādi nodrošinot sev izdevīgo lēmumu pieņemšanu.

[18] Valsts sagrābšana apdraud Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātās tiesību normas un principus un, tostarp, Satversmes 2. pantā nostiprināto, kas paredz, ka Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.

[19] Valsts sagrābšanā iesaistītās personas veido sev izdevīgu normatīvo regulējumu un nodrošina tādu valsts un pašvaldību institūciju lēmumu pieņemšanu, kas ļauj saņemt nesamērīgas priekšrocības un labumus, tostarp radot savam un pietuvināto personu biznesam ideālus peļņišanas apstākļus, kā arī noslapējot vai radot šķēršļus konkurentu iespējam attīstīt vai turpināt uzņēmējdarbību konkrētajās jomās un teritorijās. Ar netaisnīgu normatīvo regulējumu palīdzību, ietekmējot preses vai sabiedrisko organizāciju darbu, tiek ierobežotas arī publiskās kritikas iespējas par darbībām, ko veic valsts sagrābšanā iesaistītās personas.

[20] Nodarījumi, kas var saturēt valsts sagrābšanas pazīmes ir minēti likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” un par to izdarīšanu ir paredzēta gan administratīvā, gan arī kriminālatbildība.

[21] “Valsts sagrābšana” nav krimināltiesību jēdziens un tā nav juridiska konstrukcija, kas atrodama Krimināllikumā. Tomēr Krimināllikumā par noziedzīgiem atzīti vairāki nodarījumi, kas var tikt izdarīti valsts sagrābšanas nolūkā, t.sk. dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana (KL 318.p.), kukuļdošana (KL 323.p.), starpniecība kukuļošanā (KL 322.p.), kukuļņemšana (KL 320.p.), dokumentu viltošana (KL 275.p.), tirgošanās ar ietekmi (KL 326.¹ p.), ziņu nesniegšana un nepatiesu ziņu sniegšana par līdzekļu piederību un patieso labuma guvēju (KL 194.¹ p.), noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana (KL 195.p.) u.c.

Ņemot vērā minēto Krimināllikuma pantu esamību, nav nepieciešamības veidot jaunu noziedzīga nodarījuma sastāvu – “valsts sagrābšana”, bet ir svarīgi saskatīt valsts sagrābšanas pazīmes, izmeklējot koruptīvus nodarījumus, kā arī lemjot par likumpārkāpējiem piespriežamiem sodiem.

[22] Administratīvās atbildības paredzēšana par nodarījumiem, kuriem piemīt valsts sagrābšanas pazīmes, nenozīmē šo nodarījumu maznozīmīgumu. Tas nodrošina iespēju reaģēt uz koruptīvajiem nodarījumiem, kuri vēl nav radījuši lielu kaitējumu sabiedriskām interesēm, kā arī piemērot sodus gadījumos, kad tiesību aizsardzības institūciju rīcībā nav pietiekamu pierādījumu, lai sauktu personu pie atbildības par kaitīgākiem (bet nepierādītiem) noziedzīgiem nodarījumiem.

[23] Lai arī “valsts sagrābšanas” jēdziens nav nostiprināts Latvijas Republikas normatīvajos aktos, tā saturs ir saprotams, kas ļauj konstatēt valsts sagrābšanas pazīmes, analizējot informāciju par personu nodarījumiem. Kriminālprocesa Nr. 16870000911 un operatīvās izstrādes lietas materiālos ir ziņas par faktiem, kas man dod pamatu uzskatīt, ka A. Šlesers, A. Lembergs u.c. *Rīdzenes sarunu* dalībnieki ir veikuši darbības, kas atbilst valsts sagrābšanas pazīmēm. KNAB, prokuratūras u.c. tiesībaizsardzības institūciju nespēja pierādīt noziedzīgu nodarījumu sastāvus, kā arī iesaistīto prokuroru subjektīvais viedoklis par pierādījumu nepietiekamību kriminālvajāšanas uzsākšanai nenozīmē, ka vairākās kriminālprocesa un operatīvās izstrādes lietas materiālos minētās darbības nav bijušas vērstas uz valsts sagrābšanu.

[24] Liela apjoma valsts resursu novirzīšana privātām vajadzībām vai valsts uzņēmuma izzagšana var būt valsts sagrābšanas pazīme, pat ja tās rezultātā netiek grozīts normatīvais regulējums, bet tiek radītas prettiesiskas priekšrocības saviem vai sev pietuvinātiem uzņēmumiem vai organizācijām – vai tās būtu kādas sporta federācijas, sporta klubi vai uzņēmumi.

[25] Valsts sagrābšanas jēdziens attiecināms ne vien uz politiskās korupcijas gadījumiem valsts līmenī, bet arī uz gadījumiem, kad vietējo pašvaldību ievēlētās vai amatos ieceltās personas, savstarpēji koordinējot noziedzīgas darbības un ļaunprātīgi izmantojot dienesta stāvokli, rīkojas, lai nelikumīgā ceļā iegūtu, vairotu un saglabātu varu, statusu, materiālos u.c. labumus.

[26] Valsts sagrābšanas pazīmes identificē demokrātijas trūkumus, kas lielā mērā izriet no sabiedrības vairākuma nevēlēšanās iesaistīties politisko procesu kontrolēšanā. Valsts sagrābšanu veic personas, kuras sākotnēji iegūst varu demokrātiska procesa

rezultātā. Valsts sagrābšanas apkarošana ir atkarīga gan no tiesību aizsardzības institūciju spējas atklāt un efektīvi reaģēt uz nodarījumiem, kas saistīti ar sistēmisku politisko korupciju, gan arī no sabiedrības attieksmes pret personām, kuras iesaistās valsts sagrābšanā. Šīs attieksmes nepārprotams indikators ir Saeimas un pašvaldību vēlēšanu rezultāti.

[27] Ir jāatzīmē, ka žurnālā "Ir" publiskotās sarunas veido žurnālistu veikti audioierakstu atšifrējumi, kuru saturs atbilst KNAB rīcībā esošo audioierakstu saturam.

[28] Par pazīmēm, kas dod pamatu vērtēt darbības par valsts sagrābšanu ir atzīstamas:

1. Nelegitīma likumdošanas procesa ietekmēšana, kā arī tās mēģinājumi un sagatavošanās tai, lai nodrošinātu personiskā labuma gūšanu;
2. Demokrātiska procesa traucēšana, kas saistīta ar slēptu partiju finansēšanu, "stipendiju" maksāšanu vai citu labumu nodrošināšanu deputātiem u.c. valsts amatpersonām;
3. Nelegitīma izpildvaras lēmumu pieņemšana un to izpildes ietekmēšana;
4. Darbības, lai nodrošinātu tiešu vai pastarpinātu labumu gūšanu, tostarp organizējot necaurspīdīgas un nelikumīgas darbības valsts uzņēmumu privatizācijai vai to resursu izmantošanai savtīgos nolūkos;
5. Tādu darbību veikšana, kas vērsta uz tiesu varas un tiesību aizsardzības institūciju darba traucēšanu vai institūciju vājināšanu (piemēram, normatīvo aktu pieņemšana/grozīšana, nolūkā mazināt institūciju darba efektivitāti);
6. "Savu cilvēku" iecelšanas nodrošināšana valsts institūciju svarīgos amatos, nolūkā kontrolēt un ietekmēt lēmumu pieņemšanu konkrētajās nozarēs, iestādēs, jomās utt., kā arī nelojālo personu "izstumšana";
7. Mediju darba ietekmēšana, nolūkā kontrolēt mediju telpu un manipulēt ar sabiedrības viedokli (t.sk. administratīvo resursu izmantošana sabiedrisko mediju satura ietekmēšanai; "kabatas mediju" izveidošana un uzturēšana, sev vēlamā mediju satura pasūtīšana un tā izplatīšanas nodrošināšana sabiedriskajos un komerciālajos medijos; ekonomiskās vai citas saiknes ar medijiem un mediju darbiniekiem noslēpšana, cenšoties pasniegt saražoto mediju produktu kā neatkarīgu žurnālistiku utt.).

[29] Kriminālprocesa Nr. 16870000911 materiāli satur ziņas par faktiem, kas dod man pamatu uzskatīt, ka Rīdzenes sarunu dalībnieki veikuši, kā arī plānojuši valsts amatpersonu iecelšanas un atcelšanas ietekmēšanu, šādi apdraudot ne vien sabiedrības

intereses atsevišķu lēmumu pieņemšanā, bet arī Latvijas Republikas Satversmē nostiprināto varas dalījumu, amatpersonu ievēlēšanas/iecelšanas kārtību un Satversmes 2. pantā garantēto varas piederību Latvijas tautai.

[30] Parlamentārās izmeklēšanas laikā iegūtā informācija dod man pamatu uzskatīt, ka A. Šleseram ir bijušas savas ekonomiskās intereses, ierosinot un atbalstot termiņuzturēšanās atļauju izsniegšanas kārtības atvieglošanu. A. Šlesers nav rēķinājies vai ignorējis riskus valsts drošībai, kurus radīja valsts politikas izmaiņas termiņuzturēšanās atļauju izsniegšanas jomā.

[31] Iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem un cita informācija, kas iegūta parlamentārās izmeklēšanas laikā, dod man pamatu secināt par augstu korupcijas līmeni Rīgas domes un tās amatpersonu un darbinieku vidū. Krimināllietas materiālos ir ziņas par faktiem, kas norāda uz slēptu naudas maksāšanu Rīgas domes amatpersonām un darbiniekiem, lai nodrošinātu ātru un labvēlīgu lēmumu pieņemšanu saistībā ar minerālmēslu termināļa būvniecību Kundziņsalā, ko "Rīgas tirdzniecības osta" (RTO) veidoja kopā ar Krievijas koncernu Uralhim.

[32] Lai arī parlamentārās izmeklēšanas komisija nav veltījusi pienācīgu uzmanību riskiem, kurus radīja ķīmisko kravu termināļu būvniecība Kundziņsalā, kā arī nav aicinājusi uz sēdēm ekspertus, kuri varētu sniegt par šo jautājumu papildus informāciju, ir pamats konstatēt, ka *Rīdzenes sarunās* minētā ķīmisko kravu termināļa būvniecība ir bijusi saistīta ar *Rīdzenes sarunu* dalībnieku ekonomiskajām interesēm. *Rīdzenes sarunu* dalībnieki ir veikuši darbības, lai novērstu iespējamus šķēršļus termināļa projekta attīstībai, t.sk. ietekmējot Rīgas domes amatpersonu rīcības.

[33] Parlamentārās izmeklēšanas laikā tika gūtas ziņas par faktiem, kas dod man pamatu uzskatīt, ka Lattelecom valdes priekšsēdētājs J. Gulbis kopā ar A. Šleseru un N. Ušakovu 2009. gadā ir iesaistīties paralēlu varas struktūru koordinācijas mehānismu izveidē Rīgas domē.

[34] Parlamentārās izmeklēšanas gaitā gūtās ziņas dod man pamatu uzskatīt, ka A. Šlesers, būdams atbildīga valsts amatpersona, ir bijis patiesa labuma guvējs vai slēptais īpašnieks vairākām uzņēmēj sabiedrībām, attiecībā uz kurām personiskās ieinteresētības dēļ viņš pats ir pieņēmis lēmumus vai ir veicinājis šādu lēmumu pieņemšanu.

[35] Parlamentārās izmeklēšanas laikā gūtās ziņas dod man pamatu uzskatīt, ka atsevišķu valsts kapitālsabiedrību pārvaldīšana 2009. – 2011. gadā tika organizēta tā, lai nodrošinātu iespēju gūt prettiesiskus labumus atsevišķām personām. Ieceļot valsts

kapitālsabiedrību amatos "savus" cilvēkus, tika nodrošināta iespēja gatavot iepirkumu specifikācijas un rīkot konkursus, pēc kuru noslēgšanās to uzvarētāji daļu no saņemtās vai saņemšanai paredzētajiem līdzekļiem atgriezta kapitālsabiedrību darbiniekiem, kuri bija atbildīgi par iepirkumu/konkursu norisi, kā arī veikuši nelikumīgas iemaksas politisko partiju "melnajās kasēs".

[36] Parlamentārās izmeklēšanas laikā ir gūtas ziņas par faktiem, kas dod pamatu man uzskatīt, ka *airBaltic* īpašnieku maiņa notikusi necaurspīdīgi un pretēji sabiedrības interesēm. Parlamentārās izmeklēšanas laikā ir gūtas ziņas par faktiem, kas dod man pamatu uzskatīt, ka A. Šlesers un A. Lembergs plānoja īstenot pilnīgu lidsabiedrības pārņemšanu savā kontrolē, slēpjot patieso īpašnieku struktūru caur ārzonas uzņēmumiem.

[37] Parlamentārās izmeklēšanas laikā tika iegūta informācija, kas norāda uz valsts sagrābšanas centieniem arī gadījumos, par kuriem nav informācijas kriminālprocesa Nr. 16870000911 materiālos. Piemēram, mēģinājums 2008. gadā virzīt izskatīšanai Saeimā Amnestijas likumu, lai panāktu kriminālprocesa izbeigšanu pret A. Lembergu un atbrīvotu viņu no kriminālatbildības. 2017. gada 4. decembra parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdē V. Zatlers sniedza informāciju: "*Pie manis Jūrmalas rezidencē, protams, ieradās Andris Šķēle un lūdza virzīt šo Amnestijas likumu kā prezidenta iniciatīvu. Un tajā pašā laikā to lobēja arī eksprezidents Ulmanis. Es neko nesolīju, jo, pirmkārt, es iepazīnos ar šo likumprojektu un sapratu, ka tas ir rakstīts vienai personai.*" (V. Zatlers, PIK, 04.12.2017)

[38] Parlamentārās izmeklēšanas laikā ir gūtas ziņas par faktiem, kas dod man pamatu uzskatīt, ka A. Šlesers un A. Lembergs ir ietekmējuši atsevišķu, sev lojālu, personu nonākšanu atbildīgos amatos valsts pārvaldē un uzņēmumos. Parlamentārās izmeklēšanas laikā gūtas ziņas par faktiem, kas norāda uz iespējamu valsts augstāko amatu kandidātu virzīšanu vai amatpersonu atcelšanas panākšanu, tādā veidā personiska labuma gūšanai veidojot privāti saistītu valsts amatos esošu personu tīklu.

[39] Parlamentārās izmeklēšanas laikā tika gūtas ziņas par faktiem, kas dod man pamatu uzskatīt, ka laikraksta "Diena" īpašnieku maiņa notika necaurspīdīgi un ietekmi laikrakstā ieguva personas, kuras nebija to reģistrētie īpašnieki. Tāpat parlamentārās izmeklēšanas laikā tika gūtas ziņas par faktiem, kas dod pamatu uzskatīt, ka tika ietekmēta laikraksta "Diena" redakcionālā neatkarība un laikraksta publikāciju saturs. Tika gūtas ziņas par faktiem, kas dod man pamatu uzskatīt, ka A. Lembergs, A. Šlesers un A. Šķēle ir saistīti ar laikraksta "Diena" iegādes finansēšanu (N. Ločmele, I. Sprance, PIK, 25.09.2017;

U. Salmiņš, PIK, 06.11.2017; G. Bojārs, PIK, 27.11.2017).

[40] Parlamentārās izmeklēšanas laikā iegūtā informācija dod man pamatu uzskatīt, ka Roulendu ģimenes pārstāvji bija nevis laikraksta patiesie īpašnieki, bet fiktīva darījuma partneri, kuri saņēmuši atlīdzību par iesaistīšanos darījumos par AS Diena iegādi un kuri rīkojušies ar iegūtajiem aktīviem atbilstoši citu personu norādījumiem.

[41] Analizējamās krimināllietas un operatīvās izstrādes lietas materiālos ir ziņas par faktiem, kas norāda uz necaurspīdīgu un nedemokrātisku mediju finansēšanas nodrošināšanu, izmantojot reklāmas līgumus. Kriminālprocesa Nr. 16870000911 materiāli, ka arī informācija, ko sniedzis N. Melngailis, dod man pamatu uzskatīt, ka A. Lembergs ir mēģinājis piesaistīt finansējumu SIA Mediju Nams gan no Rīgas Brīvostas, gan no Parex bankas.

[42] Kā ticama situācijas raksturošana ir vērtējama A. Rožukalnes sniegtā informācija parlamentārajai izmeklēšanas komisijai (A. Rožukalne, PIK, 18.09.2017), proti, ka tajos medijos, kuriem ir saikne ar politiskām amatpersonām vai politikā iesaistītiem cilvēkiem, parasti ir nodalīti žurnālisti, kuru darba pienākumos ir “apkalpot” šī īpašnieka vai ietekmētāja – slēptā vai atklātā īpašnieka – intereses. Tie parasti ir atsevišķi cilvēki, jo arī dibinātājiem un cilvēkiem, kas gūst ietekmi medijos, gribas radīt iespaidu, ka tas ir neatkarīgs informācijas avots. Lielākā daļa no ietekmētu mediju žurnālistiem savās izpausmēs netiek ierobežoti, bet daļa ir piekrituši izplatīt noteikta veida informāciju. Atsevišķās redakcijās pastāv nevēlamo informācijas avotu saraksts, kas nozīmē to, ka ir cilvēki, kuru viedokļi nav pieņemami konkrētā medija īpašniekam. Tie tiek izslēgti no publiskās komunikācijas, ierobežojot viedokļu daudzveidību un nodarot kaitējumu plurālismam.

[43] Parlamentārās izmeklēšanas laikā iegūta informācija, kas dod pamatu uzskatīt, ka mediju satura ietekmēšana Latvijā ir visaptveroša un iekļauj sevī ne vien mediju īpašnieku apzinātu redakcionālās brīvības ierobežošanu, bet arī caur tā saucamajiem informatīvajiem pakalpojumiem, kurus pašvaldības iepērk neatkarīgajos medijos, bet kas ne vienmēr tiek uzrādīti kā apmaksāti materiāli. Parlamentārās izmeklēšanas laikā ir konstatēts, ka mediju satura ietekmēšana ir daudz plašāka mēroga par krimināllietā Nr. 16870000911 izmeklētajiem procesiem. Parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdē A. Rožukalne norādīja uz A. Lemberga slēptu saikni ar vairākiem medijiem (A. Rožukalne, PIK, 18.09.2017).

[44] “Patiesā labuma guvēja” definīcija, kas formulēta Noziedzīgi iegūtu līdzekļu

legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā nenodrošina efektīvu pret darbību koruptīvajām darbībām. Attiecībā uz koruptīvajiem nodarījumiem, nav pamata uzskatīt, ka patiesā labuma guvējs vai juridiskās personas patiesais īpašnieks ir tikai fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25% no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. Par slēpto juridiskās personas īpašnieku jāatzīst arī tāda persona, kura tieši vai pastarpināti kontrolē arī mazāk kā 25% no juridiskās personas kapitāla.

Ir jāgroza normatīvie akti, nosakot, ka mediju patieso īpašnieku un patiesā labuma guvēju publiskošana ir obligāta.

[45] Ir jāveic grozījumi normatīvajos aktos, kas regulē pašvaldību un masu saziņas līdzekļu darbību, lai nodrošinātu mediju neatkarību un neiespējamību tos izmantot atsevišķu vietējo pašvaldību amatpersonu interešu apkalpošanai, tai skaitā paredzot nepieciešamību vienmēr norādīt uz gadījumiem, kad informācijas sagatavošanu un izplatīšanu mediji veic saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem.

[46] Kaut gan Krimināllikums neparedz atbildību par prettiesisku masu saziņas līdzekļu ietekmēšanu un apzināti maldinošas un patiesībai neatbilstošas informācijas paušanu masu saziņas līdzekļos, lai manipulētu ar sabiedrisko viedokli, minētie nodarījumi vērtējami kā liels drauds demokrātiskajai valsts iekārtai. To ievērojot, Krimināllikumā ir jāparedz atbildība par žurnālistu uzpirkšanu vai citādu ietekmēšanu, kā arī par apzinātām manipulācijām ar sabiedrisko viedokli, izmantojot masu saziņas līdzekļus.

[47] Parlamentārās izmeklēšanas laikā ir gūtas ziņas par faktiem, kas dod pamatu uzskatīt, ka izmeklētās valsts sagrābšanas pazīmes ne vien pastāv, bet arī ir savstarpēji saistītas, veidojot personiskās saitēs balstītas paralēlas varas iegūšanas struktūras, kurās valsts varas mehānismi tiek izmantoti personīgā labuma gūšanai un kas, graujot demokrātijas pamatus, apdraud Satversmē nostiprinātās valsts iekārtas ilgtspēju.

[48] Parlamentārās izmeklēšanas laikā ir gūtas ziņas, kas dod pamatu secinājumam, ka bez personām, kurām ir bijis aizdomās turēto statuss kriminālprocesā Nr. 16870000911, arī vairākas citas krimināllietas materiālos minētās personas veica darbības, kas satur valsts sagrābšanas pazīmes. Minētās personas netika atzītas par aizdomās turamām un daļa no tām arī netika aicinātas uz pratināšanām uz KNAB un nav ieguvušas nekādu procesuālu stāvokli.

[49] Uz parlamentārās izmeklēšanas komisijas sēdēm netika aicinātas vairākas personas, kuras varētu sniegt komisijai papildus informāciju. Parlamentārās izmeklēšanas

komisijas vairākums respektēja uzaicināto personu atteikšanos ierasties uz komisijas sēdēm. Ievērojot minētos faktus, parlamentārās izmeklēšanas komisijai, piemēram, nav bijis iespējams iegūt informāciju no I. Zonnes, B. Flika, L. Loginova, A. Kļaviņa, G. Kokoreviča, H. Krongorna, N. Melngaiļa, L. Šikores, J. Baumaņa un I. Masaļska.

[50] Lai arī parlamentārās izmeklēšanas gaitā tika konstatēts, ka atsevišķas uzaicinātās personas puda pretrunīgu informāciju (V. Zatlers, PIK, 04.12.2017; A. Šlesers, PIK, 30.10.2017) vai arī patiesībai neatbilstošu (J. Paiders, PIK, 18.09.2017), vai arī maldinošu informāciju (I. Liepiņš, PIK, 18.09.2017), kā arī vairākkārtīgi tika konstatēts, ka ar savu rīcību uzaicinātās personas faktiski izvairās no konkrētu atbilžu sniegšanas, prokurors M. Leja nav saskatījis gadījumus, kas minēti Parlamentārās izmeklēšanas komisiju likuma 11. pantā un kas paredz, ka persona par apzināti nepatiesu paskaidrojumu, kā arī par atteikšanos dot paskaidrojumu, parlamentārās izmeklēšanas komisijai, saucama pie kriminālatbildības.

[51] Lai arī parlamentārās izmeklēšanas laikā tika pievērsta uzmanība valsts amatpersonu lēmumu pieņemšanai atsevišķu privātpersonu interesēs pretēji sabiedrības interesēm (a); tirgošanās ar ietekmi, kas saistīta ar lēmumu pieņemšanu citu personu labā apmaiņā pret labumiem, kurus tieši vai pastarpināti var nodrošināt citas personas (b); kadru politikai, kas saistīta ar "savu cilvēku" iecelšanu amatos, nolūkā kontrolēt un ietekmēt lēmumu pieņemšanu konkrētajās nozarēs, iestādēs, jomās utt., kā arī nelojālo personu "izstumšanai" (c); tiesu varas, tiesību aizsardzības institūciju darba ietekmēšanai, administratīvo korupciju attīstot kā sistēmu (d); sabiedrisko mediju darba ietekmēšanai, izmantojot administratīvo resursu, pazīšanos, un citas iespējas ietekmēt mediju satura veidošanu (e); citu mediju darba ietekmēšanai, piemēram, iegādājoties medijus, veidojot vai ietekmējot saturu, vienlaikus slēpjot ekonomiskās vai citas saiknes ar medijiem un cenšoties pasniegt saražoto mediju produktu kā žurnālistiku (f), komisijas galaziņojuma secinājumos nav iekļauta informācija par konstatētajām darbībām, kas satur valsts sagrābšanas pazīmes.

[52] Informācija, kas tika iegūta, veicot operatīvās darbības pasākumus pirms kriminālprocesa Nr. 16870000911, ne vienmēr tika efektīvi izmantota. Gan ņemot vērā šīs informācijas atzišanu par valsts noslēpumu (a), gan arī tādēļ, ka KNAB operatīvie darbinieki un izmeklētāji neuzticējās nedz saviem kolēģiem, nedz arī priekšniekiem (b), gan arī apzinoties KNAB kapacitāti noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā (c), daļa no svarīgās informācijas, kas norāda uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, netika nodota KNAB izmeklētājiem un tādēļ netika veiktas procesuālās darbības, lai pierādītu šos nodarījumus

un sauktu vainīgos pie atbildības.

[53] Darbs parlamentārajā izmeklēšanas komisijā un iepazīšanās ar operatīvās izstrādes lietas un kriminālprocesa Nr. 16870000911 materiāliem dod pamatu uzskatīt, ka operatīvās izstrādes lietā esošās informācijas izmantošana kriminālprocesā bija atkarīga no operatīvo darbinieku izpratnes par informācijas nozīmīgumu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un izmeklēšanā. Intervējot KNAB izmeklētājus un uzraugošo prokuru M. Leju, ir konstatēts, ka viņu rīcībā nav bijusi visa svarīgā informācija, kas fiksēta operatīvās izstrādes lietā un kuras deklasificēšana un izmantošana kriminālprocesā varēja veicināt izmeklēšanu, kā arī tādu noziedzīgu nodarījumu atklāšanu un pierādīšanu, par kuru izdarīšanu nav informācijas krimināllietā, bet norādes uz kuriem ir atrodamas operatīvajā lietā. Kaut gan intervētie bijušie KNAB darbinieki J. Strīķe un J. Jurašs apgalvoja, ka laika posmā, kad viņi strādājuši KNAB, tika organizēta informācijas apmaiņa starp operatīvajiem darbiniekiem un izmeklētājiem, ir pamats uzskatīt, ka tas nenodrošināja visas izmeklēšanai svarīgās informācijas, kas bija operatīvajā lietā, deklasificēšanu un nodošanu izmeklētājiem.

[54] Atsevišķi izmeklēšanas virzieni, uz kuriem ir pietiekami skaidras norādes operatīvās izstrādes lietas materiālos, nav tikuši izmeklēti. Secinājumi par nepietiekami efektīvu informācijas apmaiņu starp KNAB struktūrvienībām (operatīvo izstrāžu nodaļu un izmeklēšanas nodaļu) un KNAB operatīvajiem darbiniekiem un izmeklētājiem tika izdarīti, pateicoties tam, ka tika izveidota parlamentārā izmeklēšanas komisija un Saeimas deputātiem bija iespēja iepazīties gan ar krimināllietas, gan arī ar operatīvās izstrādes materiāliem. Citos gadījumos, ņemot vērā normatīvajos aktos paredzēto, nedz Saeimas deputātiem, nedz prokuratūras darbiniekiem nebūtu iespējams konstatēt faktus, ka svarīga operatīvās darbības pasākumos iegūta informācija, kas norāda uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, netiek nodota izmeklēšanai.

[55] Pirms kriminālprocesa Nr. 16870000911 uzsākšanas veiktās operatīvās izstrādes laikā tika iegūta informācija par vairākiem nodarījumiem, kas satur noziedzīgu nodarījumu pazīmes, tostarp koruptīviem likumpārkāpumiem, manipulācijām ar valsts kapitālsabiedrību iepirkumiem, nelikumīgu politisko partiju finansēšanu, noziedzīgā ceļā iegūto līdzekļu legalizēšanu, nelikumīgiem darījumiem ar nekustamajiem īpašumiem, valsts amatpersonu dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu u.c. Atbilstoši informācijai, kas saņemta no KNAB vietnieka J. Rozes, bijušais KNAB Operatīvo izstrāžu nodaļas vadītājs J. Jurašs nav ierosinājis veikt šādas informācijas deklasificēšanu un pievienošanu krimināllietas materiāliem, kas bija nepieciešams, lai tā kļūtu pieejama KNAB

izmeklētājiem un uzraugošajam prokuroram, un, lai būtu iespējams šos nodarījumus izmeklēt.

[56] KNAB vadība (bijušais KNAB vadītājs J. Strelčonoks, kā arī personas, kuras uz laiku pildīja KNAB vadītāja pienākumus) nav deklasificējuši uz noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu norādošo informāciju, kas atrodas operatīvās izstrādes lietā, kā dēļ vairāki nodarījumi, kas satur noziedzīgu nodarījumu pazīmes, netika izmeklēti.

Nedz aptaujātie KNAB izmeklētāji, kuri strādāja ar kriminālprocesa materiāliem 2015.-2016. gadā, nedz uzraugošais prokurors M. Leja nav tikuši iepazīstināti ar operatīvajā izstrādes lietā esošo informāciju par vairākiem notikumiem un nodarījumiem, kuri satur noziedzīgu nodarījumu pazīmes. Tas liedza izmeklēt šos gadījumus, vākt papildus pierādījumus un saukt vainīgos pie kriminālatbildības.

[57] No personas, kura netika nopratināta kriminālprocesa Nr. 16870000911 un kura nav piekritusi savas identitātes atklāšanai, ir iegūta informācija par Roulandu ģimenes pārstāvju ierašanos Latvijā 2009. gada 22. jūlijā; viņu sākotnējo ieinteresētību iegadāties Parex Banku; viņu tikšanos restorānā "Fabrika" ar N. Melngaili un R. Indelsonu; par J. D. Roulanda tikšanos ar A. Šleseru 2009. gada 23. jūlijā; par A. Šlesera centieniem pārliecināt J. D. Roulandu par savu ietekmi, tajā skaitā informējot Roulandu, ka viņam (A. Šleseram) Rīgas ostā ir savi uzņēmumi; par Roulanda ģimenes izlidošanu no Rīgas 2009. gada 24. jūlijā ar privāto lidmašīnu un faktu, ka Rīgas lidostā netika veikta Roulandu ģimenes bagāžas pārbaude; par J. D. Roulandu atkārtotu ierašanos Latvijā; par Kalle Norberg pievienošanos darījumu sagatavošanā; par Roulandu ģimenes pārstāvju viesošanos Latvijā 2009. gadā ne mazāk kā trīs reizes; par Lielbritānijas pilsoni, kura rīcībā ir detalizētākā informācija par Roulandu darījumu ar *AS Dienu*.

[58] Operatīvās darbības likums paredz atsevišķu operatīvās darbības pasākumu veikšanu sevišķajā veidā — tas ir, ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja vai viņa īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša vai arī prokurora akceptu. Iesaistīto tiesnešu un prokuroru pienākums ir nepieļaut nepamatotu operatīvās darbības pasākumu izmantošanu, kā arī novērst nesamērīgu iejaukšanos personu privātajā dzīvē. Tomēr normatīvie akti neparedz ārējo kontroli par operatīvās izstrādes laikā iegūtās informācijas izmantošanu. Tādēļ lēmumu pieņemšana par operatīvās informācijas deklasificēšanu un nodošanu izmeklēšanai ir atkarīga no KNAB Operatīvo izstrāžu nodaļas vadītāja subjektīva viedokļa par iegūtās informācijas nozīmīgumu un iespējamību to izmantot noziedzīgu nodarījumu atklāšanai un pierādīšanai. Atšķirībā no Kriminālprocesa likuma, kas paredz prokurora uzraugošo funkciju kriminālprocesā, Operatīvās darbības likums neparedz

prokuroru iepazīstināšanu ar operatīvās izstrādes lietas materiāliem.

Lai palielinātu prokurora lomu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un izmeklēšanā, Operatīvās darbības likumā jāparedz prokuroru uzraudzība par operatīvās izstrādes lietām.

[59] Saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 24. panta pirmo daļu,¹ operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Saskaņā ar 2004. gadā pieņemtajiem MK noteikumu Nr. 887 “Valsts noslēpuma objektu saraksts” 2.7.5. punktu² operatīvajā darbībā iegūtā informācija atzīstama par slepenu vai konfidenciālu. Atbilstoši likuma Par valsts noslēpumu 8. pantam slepenai informācijai slepenība ir noteikta uz 10 gadiem, bet konfidenciālai informācijai – uz pieciem gadiem, bet ziņām par personām, kas iesaistītas operatīvās darbības pasākumu veikšanā – uz 75 gadiem. Pirms attiecīgās informācijas slepenības termiņa beigām institūcija, kura to ir klasificējusi, lemj par jauna slepenības termiņa noteikšanu vai informācijas deklasificēšanu (deklasificēšana – slepenības pakāpes atcelšana).

Saskaņā ar likuma Par valsts noslēpumu 8. panta trešo daļu, informācijas deklasificēšana ir iespējama, ja ir izbeidzies likumā noteiktais slepenības termiņš, vai ja attiecīgā informācija kā valsts noslēpums zaudējusi nozīmīgumu pirms noteiktā termiņa.

Jēdziens “Valsts noslēpumus zaudējis nozīmīgumu pirms noteiktā termiņa” nav pietiekami konkrēts un neietver objektīvus kritērijus, kas ļautu secināt par nozīmīguma esamību vai neesamību. Arī amatpersonām, kurām ir tiesības lemt slepenas informācijas deklasificēšanu ir vieglāk saglabāt *status quo* un neatcelt iepriekš noteikto slepenību, nekā izšķirties par informācijas deklasificēšanu. Amatpersona, kura lemj par slepenības termiņa pagarināšanu informācijai, vai informācijas deklasificēšanu, apzinās, ka, pagarinot slepenību, informācija joprojām nebūs pieejama sabiedrībai, kas izslēdz risku, ka tai būs jāatbild par nepamatoti veikto informācijas deklasificēšanu, savukārt informācijas deklasificēšana nozīmē nepieciešamību pamatot pieņemto lēmumu, ka arī neizslēdz, ka pēc informācijas publiskošanas tiks vērtēta informācijas deklasificēšanas pamatotība. Minētie fakti neveicina lēmumu pieņemšanu par informācijas deklasificēšanu.

[60] Saskaņā ar 2004. gadā pieņemtajiem MK noteikumu Nr. 887 “Valsts noslēpuma objektu saraksts” 2.7.5. punktu³, par valsts noslēpuma objektu atzīstama operatīvajā darbībā iegūtā informācija. Savukārt atbilstoši likuma “Par valsts noslēpumu”

¹Operatīvās darbības likuma 24. pants: <https://likumi.lv/ta/id/57573-operativas-darbibas-likums#p-584213>

² MK noteikumi Nr. 887 “Valsts noslēpuma objektu saraksts”, pieņemti 2004. gada 26. oktobrī <https://likumi.lv/ta/id/95649-valsts-noslepuma-objektu-saraksts>

³ MK noteikumi Nr. 887 “Valsts noslēpuma objektu saraksts”, pieņemti 2004. gada 26. oktobrī <https://likumi.lv/ta/id/95649-valsts-noslepuma-objektu-saraksts>

5. panta ceturtajam punktam ir aizliegts piešķirt valsts noslēpuma statusu un ierobežot pieejamību informācijai par amatpersonu nelikumīgu rīcību.⁴ Ņemot vērā, ka minētais Ministru kabineta noteikumu regulējums attiecināms uz informācijas iegūšanas veidu, bet likuma regulējums – uz informācijas saturu, svarīgi atrisināt kolīziju, kas veidojas gadījumos, kad informācija par valsts amatpersonu noziedzīgiem nodarījumiem ir iegūta, veicot operatīvo darbību. Ņemot vērā likuma “Par Valsts noslēpumu” prioritāti attiecībā uz Ministru kabineta noteikumiem, kā arī sabiedrības interešu aizsardzības nepieciešamību, Operatīvās darbības likumā jāparedz kārtība, kādā deklasificējama un publiskojama operatīvās darbības pasākumos iegūtā informācija par valsts amatpersonu izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem.

[61] Ir jāpārskata operatīvās izstrādes lietās iekļautās informācijas deklasificēšanas priekšnosacījumi un kārtība, lai sekmētu lielāku atklātību un sabiedrības interešu ievērošanu. Likumā jāparedz arī gadījumi, kādos deklasificētā informācija var kļūt publiski pieejama. Operatīvās darbības likumā jāparedz, ka operatīvo darbību gaitā iegūtās informācijas deklasificēšana un publiskošana ir veicama arī gadījumos, kad tas ir svarīgi valsts drošībai vai sabiedrības interešu aizsardzībai. Regulējot kārtību, kādā deklasificējama operatīvajā lietā esošā informācija, jāparedz daļējas dokumentu deklasificēšanas iespējas, piemēram, neatklājot informāciju par darbiniekiem, kuri veica operatīvo darbību vai faktus par personas privāto dzīvi.

[62] KNAB izmeklētāji un vadība, kā arī prokurori, atsaucoties uz Augstākās tiesas judikatūru, nepamatoti atsakās no viņu rīcībā esošās informācijas par kriminālpārkāpumu izdarīšanu izmantošanas un šo nodarījumu izmeklēšanas, ja tā tikusi iegūta, veicot operatīvās darbības pasākumus. Secinājums par nepieļaujamību izmantot operatīvās darbības pasākumos iegūto informāciju kriminālprocesos par iespējami izdarītajiem kriminālpārkāpumiem tiek argumentēts ar Operatīvās darbības likuma 17. pantā iekļauto tiesību normu, nepamatoti sašaurinot minētajā pantā noteikto.

Atbilstoši Operatīvās darbības likuma 17. pantam tādi operatīvās darbības pasākumi kā operatīvā korespondences kontrole, operatīvā sarunu noklausīšanās, operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana, kā arī operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem – ir atļauti, ja operatīvās darbības subjekta rīcībā ir pamatota informācija par personas gatavotu vai izdarītu noziegumu. Fakts, ka Operatīvās darbības likuma 17. pants neatļauj minēto

⁴ Likuma “Par valsts noslēpumu” 5. pants <https://likumi.lv/ta/id/41058-par-valsts-noslepumu#p-14038>

operatīvās darbības pasākumu veikšanu, nolūkā iegūt informāciju par kriminālpārkāpumu izdarīšanu, nenozīmē, ka gadījumos, kad operatīvās darbības tika veiktas nolūkā atklāt noziegumu, iegūtā informācija par kriminālpārkāpumu nevar tikt izmantota, lai uzsāktu jaunu kriminālprocesu vai, lai pēc tās deklasificēšanas izmantotu to, lai iegūtu un nostiprinātu citus pierādījumus. KNAB izmeklētāju un vadības viedoklis, ka operatīvās darbības pasākumos iegūtā informācija par kriminālpārkāpumu izdarīšanu nevar tikt izmantota kriminālprocesā, nav pareizs un nesaskan ar Operatīvās darbības likuma 17. pantā paredzēto.

[63] 2015. gada 31. augustā KNAB nosūtījis prokuratūrai lēmumu par krimināllietas Nr. 16870000911 materiālu nodošanu prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai. Prokuratūrai nosūtītajos materiālos ir saskatāms pietiekams pamats kriminālvajāšanas uzsākšanai pret aizdomās turamām personām. Neraugoties uz to, 2015. gada 10. septembrī prokurors M. Leja atcēla minēto lēmumu un nosūtīja krimināllietas materiālus KNAB izmeklēšanas turpināšanai.

[64] Kaut gan vēl 2015. gada augustā KNAB izmeklētāji demonstrēja pārliecību, ka krimināllietā ir pietiekami daudz faktu, kas pierāda aizdomās turēto vainu un dod pamatu uzrādīt viņiem apsūdzības, KNAB vadība un izmeklētāji akceptēja bez iebildumiem prokurora atteikšanos to darīt un prokurora lēmumu par materiālu atgriešanu izmeklēšanai nepārsūdzēja. Parlamentārās izmeklēšanas laikā nav izdevies atklāt, kādi apstākļi un fakti tik krasi ietekmēja KNAB izmeklētāju pozīciju un lika bez iebildumiem piekrist prokurora M. Lejas viedoklim, ka lietā savāktie pierādījumi nav pietiekami, lai uzradītu apsūdzību.

[65] Kriminālprocesu, sevišķi tādu, par kuriem ir radusies lielāka sabiedriskā interese, izbeigšana pirmstiesas izmeklēšanas stadijā ir nevēlama, un ja tāda tiek darīta, tai ir jābūt pietiekami pamatotai, tajā skaitā arī publiskajā komunikācijā. Tas nenozīmē nepieciešamību turpināt kriminālprocesu gadījumos, kad ir acīmredzams, ka noziedzīgi nodarījumi netika izdarīti. Tomēr prokurora šaubas par spēju pārliecināt tiesu un panākt notiesājoša sprieduma taisīšanu nedrīkst būt iemesls, kura dēļ tiek pārtraukta noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana vai kura dēļ prokurors atsakās no kriminālprocesa materiālu nodošanu iztiesāšanai.

[66] Parlamentārās izmeklēšanas laikā nav izdevies konstatēt faktus, kas pierādītu, ka kriminālprocesa Nr. 16870000911 izbeigšana pirmstiesas stadijā ir saistāma ar politiska vai cita rakstura prettiesisku ietekmēšanu attiecībā uz minētā kriminālprocesa virzītājiem. Vienlaikus ir pamats uzskatīt, ka KNAB darbinieku un KNAB vadītāja konflikti un ar tiem

saistītās KNAB darbinieku atlaišanas un atstādināšanas no pienākumu pildīšanas, kā arī KNAB darbinieku darba pamešana pēc pašu gribas, traucēja Kriminālprocesa gaitu un negatīvi ietekmēja tā kvalitāti.

[67] Gan Augstākās tiesas pozīcija, kas formulēta Augstākās tiesas Senāta judikatūrā, gan Ģenerālprokuratūras viedoklis, kuru prezentēja prokurors M. Leja, neļauj efektīvi piemērot KL 300. pantu, kas paredz atbildību par nepatiesu liecību sniegšanu kriminālprocesā. Apjomīgās lietās, kuru izmeklēšana un iztiesāšana prasa daudz laika, personu saukšana pie kriminālatbildības par nepatiesu liecību sniegšanu, ja piekrist Augstākās tiesas un prokuratūras pozīcijai, nav iespējama. Kaut gan problēmas ar KL 300. panta piemērošanu ir saistītas ne tik daudz ar tiesību normas formulējumu, bet gan ar tās interpretāciju, ir nepieciešams izvērtēt tiesisko regulējumu, kas nosaka atbildību par nepatiesu liecību sniegšanu. Ja piekrist viedoklim, ka nepatiesas liecības sniegšanas fakts var tikt konstatēts tikai pēc procesa pabeigšanas, personas visbiežāk netiks sodītas par nepatiesu liecību sniegšanu kriminālatbildības noilguma iestāšanās dēļ. Krimināllikumā ir jāizdara grozījumi, kas nepārprotami norādītu, ka personas saukšanai pie kriminālatbildības par nepatiesu liecību sniegšanu nav obligāti jāgaida brīdis, kad stāsies spēkā galīgais nolēmums tajā kriminālprocesā, kurā nepatiesās liecības tika sniegtas.

[68] Kaut gan KNAB izmeklētāji laika posmā no kriminālprocesa Nr. 16870000911 uzsākšanas līdz tā pabeigšanai ir uzģenerējuši ļoti apjomīgu krimināllietu, kas ietver sevī 117 sējumus, jāatzīst, ka krimināllietas materiālu apjoms nekorelē ar to kvalitāti. Krimināllietā ir vairāki sējumi ar informāciju, kas būtiski palielināja krimināllietai apjomu, bet nesatur ziņas par izmeklējamajiem noziedzīgajiem nodarījumiem (piemēram, KNAB informācijas pieprasījumi dažādām institūcijām; publiski pieejamas informācijas kopijas; kratīšanu laikā izņemto dokumentu, kuriem nav pierādīšanas nozīmes, kopijas; no personām izņemto laika plānotāju kopijas, utt.). Tāpat krimināllietas materiālos ir daudz tādu dokumentu, kuri varētu saturēt izmeklēšanai svarīgo informāciju un kuriem varētu būt pierādīšanas nozīme, ja izmeklēšanas laikā notiktu to rūpīga izvērtēšana un analīze (piemēram, informācija par komercdarījumiem, finansiālajām transakcijām, izdrukas par veiktajām telefonsarunām un īsziņu apmaiņām u.c.).

[69] Parlamentārās izmeklēšanas ietvaros tika noskaidrots, ka KNAB nebija noprotinājis vairākas personas, kuras varētu sniegt izmeklēšanai būtisku informāciju.

[70] KNAB vadītāji laika posmā no 2012. līdz 2016. gadam nav veikuši nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu efektīvu kriminālprocesa norisi, tajā skaitā pieļaujot un veicinot ilgstošos konfliktus ar KNAB darbiniekiem, it īpaši tiem, kuri

nodarbojās ar noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu. Neveselīga atmosfēra KNAB kolektīvā 2012. – 2016. gadā bija par iemelsu tam, ka darbu KNAB pārtrauca vairāki kvalificēti darbinieki, bet viņu aizvietošana ar augsti kvalificētiem speciālistiem nav bijusi sekmīga. Kriminālprocesa Nr. 16870000911 izmeklēšanas veiksmīga un ātra pabeigšana nebija kļuvusi par KNAB vadītāja J. Streļčenoka darbības prioritāti.

Bijušā KNAB priekšnieka J. Streļčenoka publisks paziņojums par Kriminālprocesa Nr. 16870000911 izbeigšanu laika ziņā apsteidza procesuālu dokumentu, kas ietver šāda lēmuma pamatojumu, sagatavošanu. Tas dod pamatu uzskatīt, ka sākumā tika nolemts izbeigt minēto kriminālprocesu, bet pēc tam tika meklēts un formulēts juridisks pamatojums pieņemtajam lēmumam.

[71] Gan Operatīvās izstrādes lietas, gan krimināllietas materiāli, gan arī J. Striķes paskaidrojumi apstiprina faktu, ka KNAB rīcībā ir bijusi informācija par vairākiem un dažādiem iespējami izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, tomēr KNAB darbinieki, izmantojot selektīvu pieeju, ir fokusējušies uz dažu/atsevišķu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas, atstājot bez uzmanības un neizmeklējot vairākus nodarījumus, kuriem ir noziedzīgo nodarījumu pazīmes. Šādu selektīvu pieeju, nosakot, kādi virzieni tiks izmeklēti un kādi ne, J. Striķe izskaidroja ar KNAB ierobežoto kapacitāti un resursiem un prokuratūras uzstādījumu fokusēties uz “perspektīvām” noziedzīgu nodarījumu epizodēm. Nenoliedzot minēto faktoru ietekmi, KNAB darbinieku rīcība neatbilst Kriminālprocesa likumā nostiprinātajiem principiem un nepieciešamībai izmeklēt visus noziedzīgos nodarījumus, par kuriem viņu rīcībā ir nonākusi informācija.

[72] Lietas materiālos nav atrasti dokumenti, kas saturētu prokuratūras norādījumus neizmeklēt kādus konkrētus nodarījumus un parlamentārajai izmeklēšanas komisijai nav izdevies noskaidrot, vai uzraugošais prokurors ir devis kādus konkrētus norādījumus par atsevišķo noziedzīgu nodarījumu neizmeklēšanu vai šādus secinājumus KNAB darbinieki ir izdarījuši paši, novērojot uzraugošā prokurora darbību šajā kriminālprocesā. Tomēr nav šaubu, ka KNAB darbinieki, apzinoties, ka kriminālprocesa turpmāka virzība ir atkarīga no prokuroru lēmumiem un, ka tieši prokuroru kompetencē ir uzrādīt un uzturēt apsūdzību vai atteikties to darīt, ir mēģinājuši uzturēt labas koleģiālas attiecības ar prokuroriem un centušies izvairīties no konfliktiem ar prokuratūru, kādēļ nav mēģinājuši izmantot Kriminālprocesa likumā paredzētos procesuālos līdzekļus, lai aizstāvētu savu pārliecību, bet organizēja savu darbu, respektējot uzraugošā prokurora skeptisko pozīciju par iespēju pierādīt atsevišķus noziedzīgus nodarījumus vai atsevišķo noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas perspektīvu.

KNAB darbinieku vēlme nepasliktināt attiecības ar uzraugošo prokuroru un ģenerālprokuratūru; kompromisi; pretimnākšana uzraugošā prokurora nojaušamajām, bet rakstveidā neformulētajiem norādījumiem; atteikšanās no sākotnējās principiālās pozīcijas negatīvi ietekmēja kriminālprocesa gaitu un tā kvalitāti.

[73] Kaut gan KNAB darbinieku (J. Strīķes, KNAB izmeklētāju) un uzraugošā prokurora M. Lejas viedokļi par noziedzīgu nodarījumu kvalifikāciju, pierādījumu pietiekamību, kriminālprocesa perspektīvu u.c. jautājumiem bieži vien bija atšķirīgi, kriminālprocesa uzraudzība tika veikta, ievērojot likuma prasības. Kriminālprocesa Nr. 16870000911 prokurora uzraudzības lieta sastāv no astoņiem sējumiem un tajā ir gan prokurora norādījumi izmeklētājiem, gan dokumenti, kuros prokurors M. Leja analizēja un strukturēja kriminālprocesa gaitā iegūto informāciju, skaidrojumi par likuma normu interpretāciju un prokurora atsauksmes par KNAB izmeklētāju sagatavotajiem procesuālo dokumentu projektiem. Vienlaikus nevar noliegt, ka jau sākotnējā izmeklēšanas posmā prokurora M. Lejas paustā skeptiskā nostāja par kriminālprocesa perspektīvu, iespējamību uzrādīt apsūdzības *Rīdzenes sarunu* dalībniekiem un pierādīt viņu vainu nevis veicināja izmeklēšanu, bet drīzāk demotivēja KNAB izmeklētājus.

[74] Saskaņā ar Prokuratūras likuma 23. panta pirmo daļu Ģenerālprokurors vada un kontrolē prokuratūras darbību. To ievērojot, ģenerālprokurors ir atbildīgs par prokuratūras darbības organizāciju un tā pienākums ir veicināt prokuratūras un atsevišķo prokuroru efektīvu pienākumu izpildi kriminālprocesā. Konstatējot, ka pastāv juridiskie, finansiālie, materiālie vai citi apstākļi, kas traucē/nesekmē efektīvu kriminālprocesa norisi, Ģenerālprokurora pienākums ir aktīvi rīkoties, ierosinot grozījumus normatīvajos aktos, nodrošinot efektīvu prokuroru darbu kriminālprocesa, risinot citas konstatētās problēmas.

Rūpējoties par efektīvāku kriminālprocesa norisi, ir jāpārskata Kriminālprocesa likumā regulējums par izmeklēšanu uzraugošā prokurora kompetenci un funkcijām. Uzraugošo prokuroru lielāka iesaistīšanās noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā sekmētu efektīvāku procesuālu darbību plānošanu un īstenošanu, nepieciešamo pierādījumu iegūšanu un kriminālprocesa nodošanu kriminālvajāšanas uzsākšanai. Jautājumu par iespējamajiem grozījumiem KPL 37. pantā vēlams apspriest Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijā, uzaicinot Tieslietu ministrijas, Ģenerālprokuratūras pārstāvjus, kā arī krimināltiesību ekspertus.

[75] Kaut gan Ģenerālprokuratūras prokurori kriminālprocesā Nr. 16870000911 demonstrēja rezervētu un skeptisku pozīciju pret tā perspektīvu un izmeklēšanas kvalitāti un pierādījumu pietiekamību, nedz ģenerālprokurors, nedz Ģenerālprokuratūras

Krimināltiesiskā departamenta virsprokurors neizmantoja KPL 38. panta trešajā daļā paredzēto iespēju noteikt prokuroru par procesa virzītāju izmeklēšanas stadijā.

Prokurora noteikšana par procesa virzītāju izmeklēšanas stadijā nav ierasta prakse un nedz ģenerālprokuroram, nedz Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokuroram nebija pienākuma pieņemt šādu lēmumu, tomēr apzinoties minētā kriminālprocesa nozīmīgumu un pastāvot patiesam mērķim nodrošināt tā turpmāko virzību (apsūdzības uzrādīšanu un lietas nodošanu iztiesāšanai), KPL 38. panta trešajā daļā paredzētās iespējas izmantošana konkrētajā gadījumā bija nepieciešama.

[76] Uzraugošā prokurora rīcība kriminālprocesā bija pārāk piesardzīga. Viņa prasības nodrošināt papildus pierādījumus ne vienmēr bija izpildāmas. Daļa no prokurora prasībām un atzinumiem par pierādījumu nepietiekamību norāda uz uzraugošā prokurora nevēlēšanos uzsākt kriminālvajāšanu un uzņemties atbildību par kriminālprocesa tālāku virzību.

[77] KNAB darbinieki kriminālprocesa Nr. 16870000911 ietvaros arī demonstrēja zināmu piesardzību un, organizējot savu darbu, ir mēģinājuši pielāgoties uzraugošā prokurora paustām, bet ne vienmēr skaidri formulētām bažām par kriminālprocesa perspektīvu un iespējām pierādīt *Rīdzenes sarunu* dalībnieku vainu noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā. KNAB darbinieki, saskaroties ar prokuratūras rezervētu vai skeptisku pozīciju, ir mēģinājuši skaidrot prokuratūrai savu viedokli, tomēr nebija uzstājīgi un bieži vien piekāpušies prokurora pozīcijai.

[78] Iepazīšanās ar analizējamā kriminālprocesa materiāliem, kā arī pieejamo informāciju par citiem kriminālprocesi, kuros apsūdzības tika uzradītas par koruptīvu nodarījumu izdarīšanu, dod pamatu secināt, ka Latvijas Republikas prokuratūras realizējamā politika ne vienmēr atbilst tādiem mērķiem, kā efektīva noziedzīgo nodarījumu prevencija, taisnīga krimināltiesisko attiecību neregulēšana un taisnīga soda piemērošana personām, kuras izdarījušas noziedzīgus nodarījumus. Tā vietā, lai ar aizdomām vērtētu jebkādu informāciju par iespējami izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem, meklētu un fiksētu faktus, kuriem var būt pierādīšanas nozīme kriminālprocesos, Latvijas prokurori ļoti bieži, iepazīstoties ar sākotnējo informāciju par iespējami izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem, nepamatoti izsecina, ka izmeklēšanai nav perspektīvu, ka nebūs iespējams iegūt pietiekamus pierādījumus un tādēļ izvēlās iespēju neuzsākt kriminālprocesu vai izbeigt uzsākto kriminālprocesu.

Prokuroriem ir arī bailes no *lietu zaudēšanas* tiesā, t.i. gadījumiem, kad tiesas attaisno apsūdzētās personas. Komplicētās lietās un lietās, kurās figurē labi situētas

personas, kas var atļauties izmantot augsti kvalificētu advokātu pakalpojumus, prokurori ne vienmēr veic nepieciešamās darbības, kas nodrošinātu taisnīga soda piemērošanu par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tas, piemēram, izpaužas kā neefektīva/pasīva/formāla izmeklēšanas uzraudzība, kā arī atteikšanās uzsākt kriminālvajāšanu, argumentējot to ar nostiprināto pierādījumu nepietiekamību. Nav retums, ka sarežģītos kriminālprocesos, kur taisnīgai attiecību noregulēšanai apsūdzētajam būtu jāpiemēro brīvības atņemšana, prokurori, lai neriskētu ar *lietas zaudēšanu* (apsūdzētas personas attaisnošanu), kā arī izvairītos no pirmstiesas izmeklēšanas un kriminālvajāšanas kvalitātes analīzes, kas ir iespējama, ja lieta nodota iztiesāšanai tiesai, piemēro vainīgajiem ar brīvības atņemšanu nesaistītos sodus (naudas sodu, piespiedu darbu), sastādot prokurora priekšrakstus par sodiem. Līdzīgu apsvērumu dēļ prokurori mēdz slēgt ar apsūdzētajiem vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, šādi, no vienas puses, nodrošinot ātrāku kriminālprocesa pabeigšanu, bet no otrās – lūdzot tiesu piemērot tādus sodus, kas vieglāki nekā tiem vajadzētu būt, ņemot vērā izdarīto pārkāpumu raksturu un ar to radīto kaitējumu.

[79] Kriminālprocesa izbeigšanu pirmstiesas izmeklēšanas stadijā noteica KNAB izmeklētāju un uzraugošā prokurora dažādās izpratnes par noziedzīgo nodarījumu pierādīšanas iespēju un pierādījumu pietiekamību. Saskaņā ar KPL 124. panta piekto daļu "Pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā izslēgtas jebkādas saprātīgas šaubas par to esamību vai neesamību." Parlamentārās izmeklēšanas laikā tika secināts, ka analizējamajā kriminālprocesā uzraugošais prokurors, kā nosacījumu kriminālvajāšanas uzsākšanai formulējis tādas prasības pēc pierādījumiem, kuri ir daudz augstāki par vispārējo pierādīšanas standartu, kas bija viens no būtiskiem iemesliem, kuru dēļ kriminālprocess tika izbeigts.

[80] Prokurors var saukt personu pie kriminālatbildības, ja izmeklēšanā savāktie pierādījumi norāda uz šīs personas vainu izmeklējamā noziedzīgā nodarījumā un prokurors ir pārliecināts, ka pierādījumi to apstiprina (KPL 402. pants). Ņemot vērā KPL 59. panta otrās daļas 4. punktā noteikto, personu var apsūdzēt noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, ja kriminālprocesa gaitā savāktu pierādījumu kopums dod pamatu prokuroram – procesa virzītājam uzskatīt, ka tieši šī persona izdarījusi konkrētu noziedzīgu nodarījumu. Savukārt saskaņā ar KPL 59. panta otrās daļas 5. punktu lietas nodošana tiesai un apsūdzības uzturēšana ir pieļaujama, ja prokurors — procesa virzītājs nešaubās, ka ar esošajiem pierādījumiem spēs pārliecināt tiesu, ka nepastāv saprātīgas šaubas par to, ka tieši šī persona izdarījusi konkrētu noziedzīgu nodarījumu. Kriminālprocesa likuma prasības par

prokurora pārliecību par savu spēju ar lietā esošajiem pierādījumiem panākt notiesājoša sprieduma taisīšanu dēļ, apsūdzētās personas attaisnošanu Ģenerālprokuratūra vērtē kā prokurora darba brāķi.

Pastāvot šādām likuma prasībām un attaisnojošā tiesas sprieduma novērtējumam, prokuroram izdevīgāk prasīt no izmeklētājiem papildus pierādījumus un norādīt uz šaubām par iespēju pierādīt personas vainu, nekā uzņemties atbildību par apsūdzības uzturēšanu tiesā un riskēt ar apsūdzētā attaisnošanu. Lai mainītu situāciju un iedrošinātu prokurorus rīkoties, jāgroza Kriminālprocesa likumā formulētās prasības par prokurora pārliecības pakāpi, kas ir nepieciešamas, lai uzradītu un uzturētu apsūdzību. Kriminālprocesa likumā ir jāparedz, ka prokuroram, ievērojot kriminālprocesa gaitā iegūtos pierādījumus, jābūt pārliecinātam, ka konkrēta persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tomēr likums nedrīkst no prokurora prasīt, lai viņam nebūtu šaubu par to, ka tiesa piekritīs apsūdzībai un notiesās apsūdzēto personu.

Jautājumus par iespējamajiem grozījumiem Kriminālprocesa likuma 59. u.c. pantos vēlams apspriest Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijā, uzaicinot Tieslietu ministrijas un Ģenerālprokuratūras pārstāvjus, kā arī citus lietpratējus.

[81] Ņemot vērā faktu, ka *Rīdzenes sarunas* satur nepārprotamus norādījumus uz sistēmiskas politiskās korupcijas faktiem, nepieciešams publicēt krimināllietā Nr.16870000911 esošās sarunas pilnā apjomā. Saeimai ir jāizdara grozījumi normatīvajos aktos, kas nodrošinātu KNAB vadītājam iespēju minēto informāciju publiskot.

[82] Ir nepieciešamība pēc tāda tiesiska regulējuma izstrādes, kas nodrošinātu iespēju kriminālprocesā neiesaistītām personām, tajā skaitā žurnālistiem, iespēju iepazīties ar izbeigtu kriminālprocesu materiāliem, kā arī šo materiālu anonimizētu publiskošanu, ja tas atbilst sabiedrības interesēm.

[83] Atbilstoši KPL 377. panta 3. punktam kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja ir iestājies kriminālatbildības noilgums. Saskaņā ar KL 56. panta pirmo daļu kriminālatbildības noilguma iestāšanās ir atkarīga no noziedzīgā nodarījuma veida un personu nevar saukt pie kriminālatbildības, ja no kriminālpārkāpuma izdarīšanas dienas ir pagājuši divi gadi, no mazāk smaga nozieguma izdarīšanas pagājuši pieci gadi, no smaga nozieguma izdarīšanas pagājuši 10 gadi, kā arī, ja pagājuši 15 gadi no sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas dienas, izņemot noziegumus, par kuriem var piespriest mūža ieslodzījumu. Kriminālprocesa izbeigšana sakarā ar noilguma iestāšanos nav personu rehabilitējošs apstāklis (KPL 380. pants) un tādēļ sabiedrības interesēs ir saņemt detalizētu informāciju par gadījumiem, kad valsts amatpersonas netiek sauktas pie

atbildības sakarā ar noilguma iestāšanos. Lai to nodrošinātu, Kriminālprocesa likumā jāparedz, ka procesa virzītājiem ir jālemj par šādas informācijas publiskošanu, veicot nepieciešamos darbus lēmuma anonimizēšanai, vienlaikus saglabājot informāciju, kas identificē valsts amatpersonu, attiecībā uz kuras nodarījumu ir iestājies kriminālatbildības noilgums.

[84] Saskaņā ar KL 56. pantu kriminālatbildības noilguma termiņš ir saistīts ar noziedzīgā nodarījuma veidu un ir atkarīgs no apdraudēto interešu rakstura un kaitīguma un tam atbilstošās nodarījumu iedalīšanas kriminālpārkāpumos, mazāk smagos, smagos un sevišķi smagos noziegumos. KL 56. panta 1¹. daļā ir paredzēts īpašs regulējums attiecībā uz noilguma termiņiem, ja ir izdarīti noziedzīgi nodarījumi pret nepilngadīgo tikumību un dzimumneaizskaramību, saistībā ar cilvēku tirdzniecību u.c. gadījumos. Ņemot vērā kaitējumu, ko rada sabiedriskām interesēm KL XXIV nodaļā paredzētie noziedzīgie nodarījumi valsts institūciju dienestā (piemēram, tādi nodarījumi kā dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kukuļņemšana, tirgošanās ar ietekmi), KL 56. pantā jāizdara grozījumi, paredzot īpašu regulējumu attiecībā uz kriminālatbildības noilgumu amatnoziegumu izdarīšanas gadījumos, proti – likumā jāparedz ilgāks laika posms, kad valsts amatpersonas var tikt sauktas pie kriminālatbildības par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

[85] 2016. gada 12. decembrī KNAB Izmeklēšanas nodaļas vadītāja I. Kivleniece pieņēma lēmumu par kriminālprocesa Nr. 16870000911 izbeigšanu un materiālu par administratīvās lietvedības uzsākšanu pret A. Šleseru nosūtīšanu Valsts ieņēmumu dienestam. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) 37. panta otrajā daļā ir paredzēts (kā arī bija paredzēts minētā lēmuma pieņemšanas brīdī), ka gadījumā, ja kriminālprocess ir izbeigts, bet ir konstatējamas administratīvā pārkāpuma pazīmes, lietvedību administratīvā pārkāpuma lietā var uzsākt ne vēlāk kā mēneša laikā no dienas, kad pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu. Neraugoties uz to, Valsts ieņēmumu dienests administratīvā pārkāpuma lietvedību nav uzsācis un nav saucis A. Šleseru pie administratīvās atbildības par LAPK 166.²⁷ pantā paredzēto pārkāpumu izdarīšanu. Lai pamatotu atteikšanos uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību, VID darbinieki nepareizi un pretēji likumdevēja gribai interpretēja LAPK 37. pantā un LAPK 239. panta 7. punktā noteikto, kā arī bez iemesla atsaucās uz Augstākās tiesas judikatūru⁵ (SKA-355/2008), kas nesatur atzinumus par administratīvās lietvedības uzsākšanas kārtību

⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 3. novembra spriedums lietā Nr.A42225404 SKA – 355/2008

gadījumos, kad ticis pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu.

Atbilstoši LAPK 239. panta 7. punktam lietvedību administratīvā pārkāpuma lietā nevar iesākt, bet iesāktā lietvedība jāizbeidz, ja ir pagājuši LAPK 37. pantā paredzētie termiņi. Šī tiesību norma attiecas uz termiņiem, kas paredzēti gan minētā panta pirmajā, gan otrajā, gan arī trešajā daļā. LAPK 37. panta otrajā daļā formulētais vērtējams kā speciālā tiesību norma attiecībā uz regulējumu, kas paredzēts šā panta pirmajā un trešajā daļā un tādēļ VID bija tiesības (kā arī pienākums) viena mēneša laikā pēc materiālu saņemšanas no KNAB uzsākt administratīvā pārkāpuma lietvedību. Interpretējot LAPK noteikto, VID darbiniekiem bija jāsaprot, ka gadījumā, ja likumdevēja mērķis būtu bijis noteikt, ka arī pēc kriminālprocesa izbeigšanas jautājums par administratīvās lietvedības uzsākšanu risināms saskaņā ar vispārīgām tiesību normām par noilgumu (t.i. saskaņā ar LAPK 37. panta pirmo vai trešo daļu), kodeksā nebūtu formulēts speciālais tiesiskais regulējums attiecīgajam gadījumam.

Parlamentārajā izmeklēšanā nav bijis iespējams noskaidrot, vai administratīvā pārkāpuma lietvedība minētajā gadījumā netika uzsākta tādēļ, ka atbildīgie VID darbinieki nepareizi sapratuši un interpretējuši LAPK 37. un 239. panta 7. punktā noteikto, vai atteikšanos no administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšanas noteica citi iemesli.

[86] Kriminālprocesa kvalitāti negatīvi iespaidoja starpinstitucionālās sadarbības neefektivitāte un valsts institūciju atteikšanās līdzdarboties tādu faktu un apstākļu noskaidrošanā, kuriem ir nozīme kriminālprocesā. Komisija konstatēja, ka I. Sudrabas vadītā Valsts kontrole vairākkārtīgi ir atteikusi KNAB lūgumiem pēc palīdzības izmeklēšanā:

15.09.2010	KNAB jautā, vai ir veikta revīzija AirBaltic un ja nē, tad vai tā ir plānota	06.10.2010	VK atbild noraidoši
27.12.2010	KNAB lūdz VK veikt revīziju AS AirBaltic Corporation 2011. gadā	13.01.2011	VK atbild noraidoši
03.10.2011	KNAB lūdz VK nekavējoties uzsākt revīziju AS AirBaltic Corporation	07.10.2011	VK atbild noraidoši
11.11.2011	KNAB lūdz iekļaut 2012. gada revīziju plānā revīzijas veikšanu AS AirBaltic Corporation	28.11.2011	VK atbild noraidoši

[87] Lai nodrošinātu sabiedrības interešu aizsardzību, ir nepieciešams veikt izmaiņas normatīvajos aktos, nosakot, ka valsts iestādēm savu kompetenču un iespēju ietvaros ir jāsniedz atbalsts izmeklēšanas iestādēm un prokuratūrai.

[88] Operatīvās darbības likuma 6. pantā ir uzskaitīti 14 dažādi operatīvās darbības pasākumu veidi. 2010. gadā pastāvēja iespēja veikt 12 dažādus operatīvās darbības pasākumus. Operatīvās izstrādes lietā, kas tika saistīta ar kriminālprocesu Nr. 16870000911, no minētā pasākumu klāsta tika izmantoti tikai daži no iespējamajiem operatīvās darbības pasākumu veidiem. Tādējādi operatīvās darbības pasākumu veicēji nebija izmantojuši visus pieejamos operatīvās darbības veikšanas pasākumus, kā rezultātā samazinājās iespēja gūt informāciju, kurai varētu būt pierādīšanas nozīme kriminālprocesā.